

Székely István Gergő

**Az Erdélyi Magyar Néppárt
és az erdélyi magyar pártrendszer jövője
Hozzászólás Toró T. Tibor és Toró Tibor vitaindítójához**

A kiváló vitaindító legtöbb megállapítását helytállónak tartom, csak kevés ponton kívánok vitatkozni a szerzőkkel. Ehelyett inkább saját meglátásomat vázolom fel az erdélyi magyar politikai viszonyokról, továbbá megpróbálom elhelyezni az erdélyi helyzetet egy tágabb kontextusban, a Kárpát-medence egészében végbemenő folyamatokban, és összehasonlítani a többi magyar kisebbség politikai történéseivel.

Hozzászólásomban négy kérdéskörre kívánok reflektálni. Az első a törésvonalak kérdése: ennek kapcsán, bár nem tartom tévesnek a vitaindítóban leírtakat, egyrészt egy alternatív olvasatot próbálok felvázolni romániai magyar pártrendszer – mert most már arról beszélhetünk – alapját képező ellentétekről, másrészt pedig alaposabban megvizsgálom a magyarországi pártok szerepét és a Fidesz által meghirdetett Nemzeti Együttműködés Rendszere (NER) lehetséges következményeit a nemzetpolitika terén. Ezt követően a bejegyzés előtt álló Erdélyi Magyar Néppárt esélyeiről és leküzdendő problémáiról fogalmazok meg néhány gondolatot, végül pedig az RMDSZ, az MPP és az EMNP közötti versengés és együttműködés intézményesítésének lehetőségeiről kívánok szólni.

Törésvonalak

A szerzők a vitaindítóban a romániai magyar politika három törésvonaláról beszélnek: a Székelyföld – belső Erdély – szörványvidék törésvonaláról, ami gyakorlatilag a magyar lakosság területi koncentrációjából fakad, a baljobb polarizációról, amelynek lényegét a Bakk Miklós által leírt struktúra-konzervatív-értékkonzervatív ellentét képezi, valamint a román politikai rendszerrel való együttműködéssel kapcsolatos elképzelések terén mutakozó

zó különbségekről, amely a szerzők véleménye szerint a konszociációs modellben gondolkodókat és az autonomistákat állítja szembe egymással.

Alapvetően nem tartom helytelennek ezt az elemzést, úgy gondolom, mindhárom megkülönböztetés megállja a helyét. A Székelyföld-Erdély többi része ellentétpárhoz csupán annyi hozzáfűznivalóm van, hogy véleményem szerint ezt nem kimondottan törésvonalként kell értelmezni, hanem regionális különbségként a többi törésvonal erejét, hatását illetően. Ugyanis a Székelyföld az a tér, ahol igazán kibontakozhatnak a politikai ellentétek, míg Erdély többi részében erre kevesebb az esély, vagyis a Székelyföldön a törésvonalaknak nagyobb jelentőségük van, mint máshol.

Ami a többi törésvonalat illeti, úgy vélem, azok beépíthetőek egyetlen fő dimenzióba, amely mentén a határon túli magyar pártrendszerek leírhatóak. Ezt az egyetlen dimenziót bátran nevezhetjük a pártverseny bal-jobb tengelyének. Először megindokolom, hogy miért tartom alkalmasnak a bal-jobb címkék használatát a határon túli magyar pártrendszerek leírására, azután pedig e tengely tartalmát vizsgálom meg.

A bal-jobb tengely univerzális használhatósága a nemzetállami pártrendszerekben sem annak köszönhető, hogy tartalma minden országban ugyanaz volna. Ismeretes, hogy a nyugat-, illetve kelet-európai pártrendszerekben a bal és a jobb tartalma igencsak eltér bizonyos kulcsfontosságú kérdéskörök mentén.¹ A bal-jobb sokkal inkább egy eszközként, heurisztikaként fogható fel, amely leegyszerűsíti a pártpolitika komplexitásait a kevés információval rendelkező szavazó számára. Lényegében a bal és a jobb olyan címkék, amelyeket gyakorlatilag bármilyen tartalmú versengésre lehet alkalmazni, amennyiben kimutatható egy fő dimenzió a pártrendszerben. Az sem szükséges, hogy a pártok öndefiníciója egybeessen azzal, ahová rivaláisaik, vagy pedig a szakértők sorolják őket. Ezen megfontolásból tehát semmi akadályát nem látom annak, hogy a bal-jobb fogalompárost a határon túli magyar pártrendszerekre is alkalmazzuk. A bal-jobb felosztás tagadása a határon túli magyar közösségekben tehát nem szakmai, hanem politikai állásfoglalásként értelmezendő.

Természetesen – ahogyan arra Bakk Miklós is rámutatott² – a bal-jobb tagoltságot a kisebbségi magyar politikában nem a pártprogramokban kimutatható klasszikus világnézeti különbségekkel kell magyarázni, nem is az európai gyűjtőpártokban való tagsággal. Ha ugyanis ezt tennénk, a Kárpát-

1 Lásd például Kitschelt, Herbert – Mansfeldova, Zdenka – Markowski, Radoslaw – Tóka, Gábor: *Post-Communist Party Systems: Competition, Representation, and Inter-party Cooperation*. Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

2 Bakk Miklós: Az RMDSZ balratolódása. *Krónika*, 2007. március 2.

medence magyar kisebbségi pártjai szinte kivétel nélkül valahová a jobboldalra volnának besorolhatók. A nemzetállami keretekben meghatározó jelentőségű gazdasági-szociális bal–jobb kevés magyarázóerővel bír a magyar kisebbségi pártok, pártrendszerek esetében.³ A másik nagy dimenzió, amit a nemzetállami pártrendszerek esetében alkalmazni szoktak, a szociokulturális (kulturális szempontból autoriter vs. liberális) tengely már több eséllyel kecsegtet, ám ennek oka az, hogy e dimenziónak nemzetállami keretek között is szerves részét képezik a nemzetről alkotott elképzelések. Ezért úgy gondolom, célravezetőbb az etnikai pártok számára központi jelentőségű kérdésekre fókuszálni a pártverseny fő dimenziójának feltérképezésére.

A kisebbségi magyar pártrendszerek bal–jobb tengelyének tartalma szempontjából valóban kulcsfontosságú két kérdéskör, amelyet a vitaindító szerzői is kielemeznek: az autonómiával szembeni viszony és a többségi hatalommal való együttműködésre való hajlandóság. Ezek mellett véleményem szerint egy harmadik kérdés is ráépül a bal–jobb tengelyre: a magyarországi pártokkal ápolt kapcsolatok. Utóbbit a vitaindító szerzői – bár érintették – nem hozták közvetlenül összefüggésbe a pártverseny dinamikájával. Ezt egy következő alcím alatt fogom tárgyalni.

Az autonómia kérdésében annál jobboldalibb egy kisebbségi párt, minél keményebb autonomista retorikával lép fel. A hatalmi részvétel tekintetében az együttműködés jelenti a balt, az ellenzékiesség ettől jobbra van, a jobbszélen pedig egy rendszerellenes magatartás volna. Az anyaországi pártokkal való kapcsolatok terén utóbbiaknak a magyar bal–jobb tengelyen, pontosabban annak nemzetpolitikai összetevőjén elfoglalt helye a meghatározó. A pártok elhelyezkedése meglehetősen hasonlít az említett három kérdés esetében, még ha nem is törvényszerű, hogy minden kérdésben ugyanaz legyen a balról jobbra kialakuló sorrend.

Ugyanakkor az, ami a vitaindítóban bal–jobb törésvonal néven megjelenik, bár valamelyest összefügg az imént említett kérdésekkel, véleményem szerint nem tekinthető a kisebbségi magyar pártrendszerek bal–jobb főtengelelyének szerves részének. A vitaindítóban a bal–jobb tulajdonképpen a Bakk Miklós által kidolgozott struktúrakonzervatív–értékkonzervatív ellentétpárt takarja. Ez a konfliktus ugyan kétségtelenül létezik, és összefügg az autonómia és a hatalmi részvétel problematikájával is, ennek ellenére úgy vélem, hogy itt egy más jellegű problémával állunk szemben. Ez a kérdés

3 Nem állítom azt, hogy ez minden kisebbség esetében így volna. A gazdasági bal–jobb például igen fontos strukturáló tényező a baszk vagy a katalán pártrendszerben.

ugyanis – ahogyan a neve is mutatja – elsősorban strukturális természetű, és a közösség fölötti ellenőrzés természetéről, a hegemoniáról vagy hatalommegosztásról szól. Bár történelmietlen volna azt állítani, hogy Erdélyben a „nem autonomista, hatalommal együttműködő, struktúrakonzervatív” kombináció megszilárdulása nem több merő kontingenciánál, azt gondolom, hogy a struktúrakonzervatív attitűd hasonlóképpen kompatibilis egy autonomista vagy a többséggel való együttműködést elutasító állásponttal is, ezért az nem tekintendő a bal–jobb dimenzió részének.

Az autonómia és a hatalmi részvétel kérdése a vitaindítóban egyetlen ellentétbe összevonva jelenik meg: az autonomista stratégia a hatalommal együttműködő stratégia – vagy ahogyan Bakk Miklós tanulmánya⁴ nyomán nevezik, a konszociációs stratégia – ellentétéként tételeződik. Bár a kettő valóban gyakran kerül szembe egymással a gyakorlatban, úgy vélem, analitikailag több erőt kölcsönöz, ha a két kérdést különválasztjuk. Érveim emellett:

1. A *konszociációs stratégia* megnevezés nem a legszerencsésebb, mert amit alatta a szerzők értenek, az nem egy kiteljesedett *konszociációs modell*, hanem tulajdonképpen csupán az RMDSZ-nek a magyar szegmens fölött gyakorolt hegemoniája, valamint az RMDSZ erőfeszítései annak érdekében, hogy ezt senki ne kérdőjelezze meg. Romániában a konszociáció valódi ismérvei hiányoznak – ezt 2008–2009 tele óta az RMDSZ saját bőrén is megtapasztalhatta. Csupán az emlékeztet valamelyest a modellre, hogy az RMDSZ úgy kíván a román elitekkel egyezkedni, hogy közben megszilárdítja hatalmát a magyar „oszlop” fölött, vagyis annak egyedüli legitim képviselőjeként óhajt fellépni Bukarestben. Az RMDSZ egyfajta alkut kíván kötni a mindenkorai hatalommal: megbízhatóan együttműködik, lemond radikálisabb követeléseiről, cserébe a többség nem avatkozik be a közösség bizonyos belső ügyeibe. Ez a helyzet azonban nem csak a konszociációs demokrácia modelljével kompatibilis, hanem olyan antidemokratikus etnopolitikai modellekkel is, amelyekben a kisebbség egyértelműen alárendelődik a többségnek, hiszen bizonyos kisebbségi elitek mindenképp megszilárdítják hatalmukat, lévén hogy saját csoportjuk ellenőrzése révén ők képezik a stabilitás kulcsát.⁵ Valódi konszociációhoz viszont valódi intézményi garanciákra volna szükség.

4 Bakk Miklós: Modellviták – rejtett stratégiák. *Magyar Kisebbség*, 2000. 1. sz., 9–14.

5 Ilyen antidemokratikus etnopolitikai modell például a kontroll-modell, az etnikai demokrácia és a hegemonikus tranzakciók modellje. Lásd: Lustick, Ian: Stability in Deeply Divided Societies: Consociationalism versus Control. *World Politics* Vol. 31,

2. Egy valódi *konszociációs stratégia* semmiképp nem volna szembeállítható egy autonomista stratégiával, mivel a szegmensek valamilyen típusú autonómiája a konszociációnak is az egyik meghatározó jellemzője. De még az a tényállás, amit tulajdonképpen a fogalom Bakk Miklós szövegében és a vitaindítóban takar (a *konszociációs*nak nevezett stratégia), sem tekinthető az autonomista stratégia szöges ellentétének, hiszen ebben a fogalomban is benne van az, hogy az RMDSZ az önálló oszlopként elképzelt magyar közösség fölötti hegemonia fenntartására törekszik. Ez pedig nem lehetséges önálló intézményrendszer működtetése nélkül, márpedig ez az autonómiához vezető útnak is egy kulcsfontosságú lépése, önálló intézmények nélkül autonómia sem lehetséges.

3. Mivel a *konszociációs*nak nevezett stratégia ily módon lecsupaszítva tulajdonképpen a közösség képviselőjének privilégiumát jelenti, és elutasítását mindennemű osztozásnak előlött, ez az álláspont tulajdonképpen szinte ugyanazt takarja, mint a Bakk Miklós által hét évvel később bevezetett fogalom, a *struktúrakonzervativizmus*: „megőrizni az 1990-ben kialakított politikai rendszer alapvető, a román posztkommunista elit érdekeire épülő hatalmi szerkezetét”,⁶ pontosabban az RMDSZ privilégiumait ebben a szerkezetben.

4. Nem vagyok meggyőződve arról, hogy a struktúrakonzervativizmus definíciójának feltétlenül része kell, hogy legyen a posztkommunista jelleg, továbbá az autonómia másodlagossága. Bakk is megjegyzi, hogy a struktúrakonzervatívok világnézetileg elvileg bárkik lehetnek, bár azután hozzáteszi, hogy a posztkommunista rendszerekben azokra kell gondolni, akik az átmenet struktúráját fenn kívánják tartani.⁷ Jelenleg Erdélyben valóban az RMDSZ az, amely konzerválni akarja a struktúrát, és a posztkommunista-antikommunista ellentétet valószínűleg szociológiailag is alá lehetne támasztani az RMDSZ és ellenzéke viszonyában. Mégis megtörténhet a gyakorlatban, hogy egy autonomista vagy egy antikommunista párt válik struktúrakonzervatívvá, mivel fenn kívánja tartani az intézményes *status quot*. Autonomista struktúrakonzervatív pártra a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) lehetne példa 1994-ben, ugyanis kezdetben a

1979, No. 3, 325–344.; Smooha, Sammy: Minority Status in an Ethnic Democracy: The Status of the Arab Minority in Israel. *Ethnic and Racial Studies* Vol. 13, 1990, No. 3, 389–413.; Medianu, Narcisa: Analysing Political Exchanges between Minority and Majority Leaders in Romania. *The Global Review of Ethnopolitics* Vol. 1, 2002, No. 4, 28–41.

⁶ Bakk Miklós: Az RMDSZ balratolódása. *Krónika*, 2007. március 2.

⁷ Uo.

párt autonomista vezetése nem volt hajlandó a pragmatikus szárny (a későbbi Vajdasági Magyar Szövetség) által követelt alapszabály-módosításokat meghozni. Igaz, ez a szakasz nagyon rövid ideig tartott, a VMDK hamarosan elfogadta a többpártrendszert.⁸ Antikommunista párt struktúrakonzervativizmusára a Fidesz új alkotmányát lehetne példaként idézni, amelyben számos olyan elem is megtalálható, amelyek igazából csak akkor nyernek majd értelmet, ha a párt elveszíti a hatalmat. Tehát az, amit az RMDSZ esetében struktúrakonzervativizmusnak nevezünk, az tulajdonképpen a hatalmat birtokló párt pozíciójának megszilárdítását jelenti, ha nem is nyíltan antidemokratikus eszközökkel, de mindenképp a demokrácia értelmezésének egyfajta kitágítása révén.

5. A hatalomban való részvétel és az autonómia között valóban feszül némi ellentét, legalábbis ezt mutatja a romániai és a szlovákiai tapasztalat. Ennek ellenére ezt nem kell abszolutizálni, jobb külön kezelni a két kérdést. Szerbiában például éppen a VMSZ kormányzati szerepvállalása vezetett a nemzeti tanácsokról szóló törvény elfogadásához, ami ha nem is kiteljesedett autonómia, de mindenképp egy fontos lépés abban az irányban. Ugyanakkor arra is volt példa, hogy egy magát radikális autonomistaként meghatározó magyar párt koalíciót kössön egy nacionalista többségi párttal a hatalom megszerzése érdekében, ahogyan azt a Páll Sándor vezette VMDK tette 2004-ben Óbecsén a Szerb Radikálisokkal.

Ezek alapján úgy vélem, hogy a kisebbségi magyar pártrendszerek ellentétei tulajdonképpen három különböző komponensre bonthatók szét: egy identitásbeli-programatikusra, egy stratégiaiakra és egy strukturálisra. Az első komponens lényegét a magyar közösség definíciójára, identitására, valamint az ehhez rendelt célokra vonatkozó elképzelések alkotják: hogyan határozzák meg a pártok a magyar kisebbséget, és hogyan képzelik el a többségi társadalomba való integrációját. Ezzel szemben a stratégiai különbségek elsősorban az eszközökhöz kapcsolódnak: milyen kompromisszumokat hajlandóak kötni a hatalommal, kis lépésekben vagy pedig nagy víziókban gondolkodnak-e? Végül, a strukturális komponens arra vonatkozik, hogy a pártok hogyan képzelik el a közösségen belüli versengés és kooperáció kerekeit biztosító intézményrendszert.

Ezek alapján a *konzociációs*nak nevezett stratégiában gondolkodókat, illetve *struktúrakonzervatívokat* nem az autonómiában gondolkodókkal kell szembeállítani, hanem azokkal, akik meg kívánják reformálni a közösség

⁸ Lásd Ágoston András levele Csübel Ferencnek (1994. június 20.) *VMDP Hírlevél* IX. évf. 119. sz. (2011. május 24.) http://www.vmdp.org.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=633:hirlevel-ix-evf-119-szam&catid=2:hirlevel&Itemid=6

belső politikai intézményrendszerét, vagyis egy olyan állapotban gondolkodnak, amelyben egyetlen szervezet sem gyakorol hegemoniát a magyar közösség fölött. A másik irányból közelítve: az autonómiában gondolkodókat sem egyértelműen a hatalomban részt venni akarókkal kell szembeállítani. Az autonomista álláspont elméleti ellentétese ugyanis egy olyan attitűd, amely megelégszik diszkrimináció-mentességgel és bizonyos minimális etnikulturális jogokkal, emellett azonban önálló intézményrendszert nem igényel, a többségi társadalomba történő beilleszkedést individuálisan képzelel el, és ha nem is szorgalmazza az asszimilációt, de legalábbis nem tekintti elsődleges feladatnak annak megakadályozását (tehát egy olyan álláspont, amely jóformán nem lép fel etnopolitikai követelésekkel).

Az RMDSZ és ellenzéke között a strukturális komponens mentén egyértelmű a különbség. Szintén világos a stratégiai különbség, hiszen az RMDSZ a kis lépések politikáját választotta, míg az ellenzék nagy víziókkal próbált operálni. Viszont hozzá kell tenni, hogy e tekintetben is lehetőségek elméletileg még szélsőségesebb álláspontok mindkét irányban, amelyek azonban hiányoznak Erdélyben. Nem található ugyanis meg egy valódi rendszerellenes magatartás (amely bojkottálná az illegitimnek tartott állam intézményeit vagy akár fegyveres ellenállást is merne vállalni ellene), és ugyanígy hiányzik az a stratégia is, amely még kisebb lépésekben próbálna meg haladni, mint például a bulgáriai törökök párta.

Mondanivalóm lényege azonban a programatikus komponensre vonatkozik. Azt gondolom ugyanis, hogy ami a közösség definícióját és a teleológiaiét illeti, a vitaindítóban tárgyalt pártok (vagyis Erdély) esetében nincsenek akkora különbségek, mint amekkorákat a vitaindító sugall. Ez elsősorban naivnak tűnhet, ezért egy Kárpát-medencei kitekintéssel szeretném alátámasztani gondolatmenetemet. Úgy vélem, a korábban vázolt stratégiai és strukturális nézeteltérések ellenére, Erdélyben arról továbbra is viszonylagos konszenzus van, hogy a magyar közösség önálló társadalomként, vertikális módon, saját intézményrendszerén keresztül kell, hogy integrálódjon a többségi társadalomba, és nem egyénileg. Szintén konszenzus van az etnikai pártokon keresztül történő politizálás tekintetében.

Amennyiben a programatikus különbségek kontinuumát úgy határozzuk meg, hogy annak egyik elméleti végpontja a diszkrimináció-mentesség minimális kulturális jogokkal párosítva, a másik pedig az autonómia⁹, azt

9 Elméletileg a kontinuumot tovább lehetne nyújtani, a szecesszionista/revizionista álláspont beiktatásával, ám ennek a Kárpát-medencei helyzet szempontjából nincs relevanciája. Az etnikai/etnoregionalista pártok céljaik alapján történő tipologizálásáról lásd: Winter, Lieven de: Conclusion. In Winter, Lieven de – Türsan, Huri (eds):

látjuk, hogy az erdélyi kisebbségi *pártok* egy ennél sokkal szűkebb pászmán belül mozognak, mindegyik valahová a szubsztanciális kisebbségi jogokat követelő és a kifejezetten autonomista álláspont köré sorolható.

Ezzel szemben a Kárpát-medence más tájain megjelentek olyan kisebbségi *elitek*, amelyek már másban gondolkodnak: azokra a tendenciákra gondolok, amelyek a Vajdaságban és a Felvidéken voltak tapasztalhatók az utóbbi időszakban. A Vajdaságban a szerb pártok mélyen behatoltak a magyar szavazóbázisba: a magyarlakta községekben magyar jelölteket indítva sikeresen begyűjtik a magyar voksok legalább egyharmadát, de van, ahol felét is, mi több, a Magyar Nemzeti Tanácsba is beszivárogtak „magyar tagozataikon” keresztül. A felvidéki helyzet is sokkal megosztottabbnak tekinthető az erdélyinél, ugyanis a Most-Híd vegyes pártként határozza meg magát, és a kisebbségi érdekérvényesítésben a szlovák frakciótagok ingerkűszöbét is szem előtt kell tartania. Összegezve: úgy gondolom, hogy a célok tekintetében az RMDSZ, az EMNT és az MPP sokkal közelebb áll egymáshoz, mint a Magyar Koalíció Pártja (MKP) és a Most-Híd, vagy pedig a VMSZ és a Demokrata Pártba vagy a regionalista Vajdasági Szociáldemokrata Ligába beintegrálódott magyar elitek.

Úgy fogalmaznék: míg az erdélyi esetben csak fokozatnyi különbségekről van szó, a Felvidéken és a Délvidéken minőségbeli különbségek választják el az etnikai pártokban politizáló eliteket a multietnikus pártokba integrálódó magyar elitektől. Felvidéken és Délvidéken tehát egy sokkal mélyebb törésvonal alakult ki, mint a vitaindítóban tárgyalt erdélyi ellentétek bármelyike. Arra a kérdésre, hogy Erdélyben van-e esély egy hasonló evolúcióra, az alábbiakban még visszatérek.

A magyarországi pártok és a Nemzeti Együttműködés Rendszere

A vitaindítóban szó esett ugyan az erdélyi magyar pártok és a Fidesz viszonyáról, de nem történt meg a magyarországi és a határon túli pártok kapcsolatrendszerének szisztematikus elemzése. Azt gondolom, hogy a kisebbségi magyar pártrendszerek működése szempontjából nem elegendő a már vizsgált „belföldi” kérdéseket elemezni, hanem egy olyan megközelítés-

Regionalist Parties in Western Europe. Routledge/ECPR Studies in European Political Science, 1998.; Bugajski, Janusz: The Fate of Minorities in Eastern Europe. *Journal of Democracy* Vol. 4, 1993, No. 4, 85–99.; Dandoy, Régis: *Ethno-regionalist Parties in Europe: a Typology.* Paper presented at the ECPR Graduate Conference, Barcelona, 25–27 July 2008.

re van szükség, amely Brubaker triadikus modelljére építve¹⁰ a befogadó ország és az anyaország pártrendszerének dinamikáit egyaránt figyelembe veszi.

Bizonyos határon túli alakulatok korábban is egyértelműen kapcsolódtak egyes magyarországi pártokhoz: az EMNT és az MPP vezetői már az RMDSZ belső ellenzékeként is szoros kapcsolatokat ápoltak a Fidesszel, akárcsak a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) vagy az Ágoston András-féle történelmi VMDK, illetve utódja, a Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP). A második Orbán-kormány felállása óta azonban a magyarországi és a határon túli pártok viszonyrendszerében egyértelműen egy új fejezet kezdődött. A Fidesz egyértelműen szakított az előző két ciklus szocialista kormányzásának nemzetpolitikájával, ám az új helyzet a korábbi jobboldali kormányok idején tapasztalttól is különbözik. A szocialista időszakhoz képest a legnagyobb különbség abban áll, hogy a Fidesz nem tolerálja tovább az egyenlő távolságtartás politikáját a határon túli pártok részéről, továbbá érvényét veszítette a kölcsönös be nem avatkozás elve a magyar–magyar kapcsolatokban. Ami viszont minden eddigihez képest új helyzetet teremt, az a kettős állampolgárság és a választójog kiterjesztése a határon túli magyarokra.

A Fidesz, miközben elfogadhatatlannak tartja a kisebbségi magyar pártok részéről az egyenlő távolságtartás politikáját a magyarországi pártokkal szemben, maga sem hajlandó egyenlő távolságot (vagy inkább közelséget) tartani a határon túli magyar pártokkal. Ezért minden országban egyértelműen állást foglalt egy, esetleg két magyar párt mellett, a többieket viszont jobb esetben ignorálja, rosszabb esetben pedig a nyílt konfliktustól sem riad vissza.

Szlovákiában a Fidesz csak a parlamenten kívüli MKP-t tekinti tárgyalópartnernek, a parlamenti és kormányzati szereplő Most-Híd etnikailag vegyes párttal viszont nem hajlandó szóba állni, pontosan annak vegyes mivoltára hivatkozva. Ukrajnában a KMKSZ a kedvezményezett, az Ukrainai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) viszont kegyvesztett. A legkomplexebb a helyzet a Vajdaságban, ahol a régi-új domináns párt, a VMSZ, megőrizte viszonylag jó kapcsolatát a Fidesszel. Ebben valószínűleg szerepet játszott az, hogy a VMSZ-t nehezebben lehet az autonómia hanyagolásával vádolni, mint az RMDSZ-t vagy Bugár Béla új pártját, mivel Szerbiában 2010-ben közvetlen választás útján alakult meg a Magyar Nemzeti Tanács,

10 Brubaker, Rogers: *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge University Press, Cambridge, 1996.

amelyet tökéletlenségei ellenére a magyar kormány is nagy előrelépésként értékelt a MÁÉRT zárónyilatkozatában.¹¹ De vélhetően az is hozzájárul a VMSZ különleges helyzetéhez, hogy a Fidesz-közeli elitek nem szorultak onnan teljesen ki, a kis pártokat pedig a Fidesz valószínűleg nem ítélte alkalmasnak arra, hogy feltornászhatóak legyenek a VMSZ ellenpólusának kialakítására. A VMSZ mellett a Fidesz a VMDP-t is partnernek tekinti, bár ez a kis párt nem rendelkezik sokkal jelentősebb választói támogatással, mint a többi három vajdasági törpepárt, a VMDK, a Magyar Polgári Szövetség (MPSZ) és a Magyar Remény Mozgalom (MRM). A VMDP különleges helyzetének magyarázata Ágoston András személyében keresendő, aki az 1990-es évek elejétől kezdve jó személyes kapcsolatokat ápol a Fidesz vezető politikusaival. A többi kis párt közül a VMDK is egyértelműen a Fideszszel ápolna szorosabb kapcsolatokat, és az MPSZ is, amint azt a neve is mutatja, hasonlóképpen gondolkodott kezdetben, ám a Fidesz elzárkózása miatt egyre inkább a Jobbik irányában tapogatózik. Kivétel a Magyar Remény Mozgalom, amely egyértelműen a Jobbikhoz áll közel.

A baloldalon ezzel szemben nem találunk ilyen jellegű kapcsolatokat, az ugyanis egyetlen határon túli magyar pártról sem mondható el, hogy egyértelműen a magyarországi baloldalhoz kapcsolódna. A kisebbségi pártrendszerekben az anyaországi kapcsolatok szempontjából azok a pártok kerülnek a spektrum baloldalára, amelyek a szocialista kormányokkal is együttműködtek. Ez az együttműködés azonban elsősorban strukturális helyzetükből adódott, vagyis abból, hogy a szocialista kormányok a legnagyobb határon túli pártokat tekintették partnernek a nemzetpolitikában. Ilyen alapon tehát az RMDSZ vagy a VMSZ valóban a baloldali pólus az adott kisebbségi pártrendszerben, azonban olyan jellegű kapcsolat az MSZP-vel vagy más anyaországi baloldali párttal nem tételezhető, mint amilyen a Fidesz és az EMNT, MPP, VMDP, KMKSZ stb. között áll fenn. A kisebbségi pártrendszerek és a magyar pártrendszer közötti kapcsolatok tehát aszimmetrikusak, mivel a jobboldalon az összefonódások sokkal szorosabbak, mint a baloldalon.

Erdélyben a Fidesz már régóta nem az RMDSZ-t tekinti stratégiai partnerének, a NER meghirdetése óta azonban az RMDSZ gyengítése sokkal intenzívebbé vált. Ennek csak az egyik komponense az EMNP bejegyzése és a Demokrácia Központokon keresztül ehhez nyújtott támogatás. Emellett soha nem látott mértékű pengeváltások kezdődtek a Fidesz és az

11 A Magyar Állandó Értekezlet IX. ülésének zárónyilatkozata. http://www.kronika.ro/resources/file/maert_zaronyilatkozat.rtf

RMDSZ között. A csata retorikai-szimbolikus eseményei közül elsősorban Pelczné Gáll Ildikó kongresszusi beszéde, majd az RMDSZ válasza említendő a március 15-i ünnepi SZKT-n, melynek következtében a magyar diplomaták kivonultak a kolozsvári magyar színházból. A Fidesz azonban komoly materiális következményekkel járó lépésekre is elszánta magát, ami azért bír hatalmas jelentőséggel, mert – tetszik, nem tetszik – az etnikai alapú politizálásnak szerves velejárója a klientelista hálózatok működtetése.¹² A magyar igazolványok ügyét immár nem a státusirodák, hanem a magyar konzulátusok kezelik, az oktatási-nevelési támogatást pedig kivették az Iskola Alapítvány kezéből, és a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetségét kérték fel a pályázatok lebonyolítására. Mindemellett az EMNT is felszólította az RMDSZ-t, hogy tegye közzé elszámolásait az elmúlt években a román és magyar költségvetésből kapott pénzekről. Az elszámoltatási vitában Kovács Péter RMDSZ-főtitkár saját blogján azzal vágott vissza, hogy az EMNT is hozza nyilvánosságra a Demokrácia Központok működésének pénzügyi hátterét, később pedig több Demokrácia Központba is pénzügyi ellenőrök érkeztek, amit nehéz véletlenszerű ellenőrzésnek tekinteni. A csatának még nincs vége, az elszámolási felszólításnak az RMDSZ eddig nem, az EMNT pedig csak egy román újságban megjelent riport hatására tett eleget.

Az Erdélyi Magyar Néppárt felépítési folyamatához az is hozzátartozik, hogy a Magyar Polgári Pártot a Fidesz már nem tekinti megbízható partnernek, elsősorban a 2008-as meghiúsult választási együttműködés és az azt követő kongresszuson kialakult belső demokráciadeficit miatt. A párt így Budapesten egyre inkább marginalizálódik, a Fideszből már csak Köver Lászlóra számíthat.

A Fidesz tehát arra törekszik, hogy mind a négy nagyobb határon túli magyar közösségben azokat a pártokat hozza helyzetbe, amelyek egyetértenek a Nemzeti Együttműködés Rendszerével, vagyis azzal, hogy a kisebbségi politizálás irányítása Budapestről kell, hogy történjen, és elutasítja az együttműködést azokkal a határon túli magyar elitekkel, akik ezt nem hajlandóak elfogadni. Ez a nemzetpolitikai váltás első komponense.

A másik komponens az állampolgárság és a szavazati jog kiterjesztése a határokon túlra. Bár a választójog pontos szabályozását még nem ismerjük, néhány következmény mindenképpen előrelátható. Nem minden határon

12 Kitschelt, Herbert: Linkages between Citizens and Politicians in Democratic Polities. *Comparative Political Studies* Vol. 33, 2000, No. 6-7, 845–879.

túli magyar válik magyar állampolgárrá, és az állampolgárok közül sem fog mindenki élni magyar szavazati jogával, még akkor sem, ha ennek logisztikai akadályait valamilyen módon (pl. postai szavazással) meg is oldja a magyar kormány. Ez jogi értelemben is differenciálódást eredményez, ami viszont igen könnyen átpolitizálódhat, amennyiben akadnak majd olyan elitek, akiknek ez érdekükben állhat. A határon túli magyar elitek körében pedig nem minden országban van konszenzus a témával kapcsolatban.¹³ Ez

- 13 Romániában például Kelemen Hunor azt nyilatkozta, hogy a kettős állampolgárság „nagyon fontos politikai gesztus”, és „az állampolgárság és a szavazati jog együtt jár”. Markó Béla azt mondta, hogy ameddig miniszterelnök-helyettes, nem igényli. Takács Csaba és Winkler Gyula nem kívántak nyilatkozni, arra hivatkozva, hogy ez magánügy. Az RMDSZ területi és helyi vezetői mindazonáltal szép számban nyilatkoztak azt, hogy kérni fogják a magyar állampolgárságot. Lásd Kelemen Hunor: „Állampolgárság és szavazati jog együtt jár”. *HVG*, 2011. április 1. http://hvg.hu/velemen/20110401_kelemen_hunor_erdely; Markó Béla egyelőre nem igényel magyar állampolgárságot. *Erdély Online*, 2011. január 4. <http://www.erdon.ro/marko-bela-egyelore-nem-igenyel-magyar-allampolgarsagot/news-20110104-06080692>; Igényli a magyar állampolgárságot? *Nyugati Jelen*, 2011. január 11. http://www.nyugati jelen.com/riport/igenyli_a_magyar_allampolgarsagot.php.

Felvidéken a helyzet kiélezettebb: Bugár Béla azt nyilatkozta, hogy nem fogja kérni a magyar állampolgárságot, mivel „mint a Szlovák Köztársaság állampolgára, aki a kisebbségek, köztük a magyarok érdekeit is képvisel[i], nem mutathat [...] rossz példát”. Ezzel szemben Berényi József MKP-elnök úgy vélte, hogy „az egyetlen szlovákiai magyar párt elnökeként kutyakötelessége [...] felvenni a magyar állampolgárságot.” Csáky Pál türelemre, visszafogottságra intett, míg az elől a kérdés elől kitért, hogy ő maga fel fogja-e venni az állampolgárságot. Lásd Bugár Béla nem fogja kérni a magyar állampolgárságot. *Új Szó*, 2010. május 30. <http://ujsozso.com/online/kozelet/2010/05/30/bugar-bela-nem-fogja-kerni-a-magyar-allampolgarsagot>; Magyar állampolgárságot kér az MKP elnöke. *Mandíner*, 2011. január 2. http://mandiner.hu/cikk/20110102_magyar_allampolgarsagot_ker_az_mkp_elnoke; Kéri-e a magyar állampolgárságot Csáky Pál? *Új Szó*, 2011. március 31. <http://ujsozso.com/video/2011/03/31/keri-e-a-magyar-allampolgarsagot-csaky-pal>.

Kárpátalján a törvényes tiltás és a hatósági zaklatások miatt a KMKSZ óvatos az ügyben, vezetői nem nyilatkoztak saját szándékaikról. Ugyanakkor Kovács Miklós nyílt levélben kérte Janukovics államfőt, hogy a hatóságok hagyjanak fel a zaklatásokkal. Gajdos István UMDSZ-elnök egy ukrán lapnak igen kétértelműen nyilatkozott: egyrészt azt mondta, hogy „törvénytisztító az, ha a kárpátaljai magyarok felveszik a magyar állampolgárságot”, másrészt viszont hozzátette, hogy „a kárpátaljai magyarok egyébként törvénytisztelő állampolgárok”. Lásd: A kettős állampolgárság körüli vita árt az ukrán–magyar jószomszédi viszonyoknak. *Kárpátinfo*, 2011. május 14. <http://karpatinformo.net/hetilap/ukrajna/2011/05/14/kettos-allampolgarsag-koruli-vita-art-az-ukran-magyar-joszomszedi-viszony>; Gajdos István szerint törvénytisztítás a magyar

egyrészt a szomszédos országok kettős állampolgársághoz való eltérő hozzáállásából adódik, de közrejátszik az is, hogy a Fidesz nem hajlandó egyenlő távolságot tartani a magyar kisebbségi elitekkel szemben. Ez könnyen oda vezethet, hogy az elitek előbb-utóbb késztetést fognak érezni a magyar állampolgárság mint jogi kategória átpolitizálására. Véleményem szerint már a január elseje óta eltelt időszakban is találhatunk példákat arra, hogy miként válik a kettős állampolgárság pártpolitikai csatározások tárgyává. Két ilyen eseményt emelnék ki. Az első az RMDSZ és az EMNT kezdeti versenyfutása a honosítási kérelmek benyújtásához nyújtott segítséget illetően. Bár eleinte megpróbálta túlcitálni a Demokrácia Központok működtetésével megbízott EMNT-t, az RMDSZ végül vesztesen került ki ebből, mivel a Fidesz egyértelműen állást foglalt. A második eset a Vajdaságból származik, onnan, ahol a legnagyobbnak mondható az elitek konszenzusa a honosításra vonatkozóan. A vitát az MNT ösztöndíjrendszere váltotta ki, melynek kiírásában az szerepel, hogy a választói névjegyzékre való feliratkozásért plusz pontokat szerezhettek a pályázó fiatalok. A kis ellenzéki pártok azonban ezt kifogásolták, a VMDP pedig azt javasolta, hogy inkább a magyar állampolgárság jelenjen meg felvételnél.¹⁴ Ez a két eset egyelőre nem túl jelentős, azt azonban jól szemlélteti, hogy a kettős állampolgársághoz hozzá lehet nyúlni politikai indíttatásból.

Ezzel természetesen nem a kettős állampolgárság és a szavazati jog kiterjesztése ellen kívánok érvelni. Viszont úgy gondolom, hogy a Fidesz nem tartotta fontosnak, hogy pártok fölötti konszenzust hozzon létre a határon túl is a kettős állampolgárság vonatkozásában. A Fidesz egyrészt nem vette kellően figyelembe a határon túli elitek véleményét (lásd a törvény elfogadásának időzítését a szlovákiai választások előtt), másrészt pedig a kérdést arra próbálja felhasználni, hogy saját szövetségeseit hozza kedvező helyzetbe. Ezért félok, hogy a határon túli elitek differenciált kezelésével kombinálva a kettős állampolgárság és a szavazati jog megosztó tényezővé válhat, ugyanis ha a határon túli elitek differenciáltan kezdik el kezelni a

állampolgárság felvétele. *Kárpátalja.ma*, 2011. február 8. <http://www.karpatalja.ma/kozelet/189-gajdos-istvan-szerint-torvenysertes-a-magyar-allampolgarsag-felvetele>.

Egyedül a Vajdaságban mondható teljesnek a konszenzus a magyar pártok között a kettős állampolgárságot illetően. Itt a pártvezetők zöme már le is tette az esküt, de legalábbis kérvényezte már a honosítást.

14 Lásd: Pengeváltás ösztöndíj-ügyben. *Magyar Szó*, 2011. május 28. http://magyarszo.com/fex.page:2011-05-28_Pengevaltas_osztondij-ugyben.xhtml; Őszintén, megértéssel, de keményen. A Vajdasági Magyar Demokrata Párt közleménye. *Vajdaság.ma*, 2011. május 29. <http://www.vajma.info/cikk/vajdasag/11796/>

kettős állampolgárrá váló és a honosítást nem kérelmező kisebbségi magyarokat, annak negatív következményei lehetnek a kisebbségi közösségek kohéziójára nézve.

Arról egyelőre keveset tudunk, hogy a Fidesz-kormány miként kívánja szabályozni a határon túli magyarok szavazati jogát, viszont már maga a szavazati jog megadása azt jelenti, hogy a magyarországi pártok versengeni fognak a határon túli magyar szavazatokért, függetlenül attól, hogy a logisztikai korlátok miatt mekkora lesz a ténylegesen mozgósítható szavazóközönség. Bár nagy valószínűséggel a magyarországi pártok fognak jelölteket állítani és nem a határon túliak, a választójog kiterjesztésével minden eddiginél közelebb jutottunk ahhoz, hogy a kisebbségi pártok is részeivé váljanak a magyar pártrendszernek, még ha csak közvetett módon is. Amennyiben ez bekövetkezik, az a pártelmélet szempontjából is teljesen újszerű helyzetet teremtene.

Bárhogyan is nézzen ki a konkrét szabályozás, a magyarországi pártoknak a határokon túl is jól működő pártszervezetekre lesz szükségük a kampány lemenedzselésére. Az EMNP-ben ebből a szempontból találkozunk Tőkés Lászlóék és a Fidesz érdeke, ugyanis a megbízható testvérpárt szervezeti hátterét valószínűleg a Fidesz is használni fogja a magyarországi választásokon.

Ezzel a többi párt is lépéskényszerbe kerül, az anyaországban és a határon túl egyaránt. A Jobbik úgy tűnik, már lereagálta a helyzetet: a Vajdaságban a Magyar Remény Mozgalommal ápol közeli kapcsolatot, Erdélyben pedig a különböző civil szervezeteken túl (EMI, HVIM) egyre intenzívebben kopogtat az MPP háza táján. A nagy kérdés az, hogy mi történik majd a magyarországi baloldallal, illetve az RMDSZ-szel. Az MSZP vajon lemond a számára nem túl előnyös terepen vívandó harcról, vagy mégis megpróbál magának szavazóbázist teremteni a határon túl? Hasonló a kérdés az LMP esetében, bár a múlt ballasztja az ő esetükben kisebb. Szintén kérdéses, hogy az RMDSZ mit fog lépni. Ha megpróbálja magát távol tartani a kampánytól – amit véleményem szerint nehezen tehet meg –, akkor ő maga kerül a törésvonal-teremtő szerepébe, ugyanis ezzel elutasítja a budapesti politikába való integrációt. Kérdés, hogy ezt hogyan lehet megtenni anélkül, hogy a Hid-Most modellt követné az RMDSZ. Viszont ha a magyar baloldal mellé áll, akkor végképp fel kell adnia az egyenlő távolságtartás elvét, és ezzel gyakorlatilag beleesik abba a szerepbe, amelyben a Fidesz és az erdélyi ellenzék már régóta látni szeretné: felvállalja az erdélyi magyar baloldal szerepét, és ráadásul a partnerséget az egykoron nemzetárulónak kikiáltott MSZP-vel. Mi több, egy ilyen lépés a bukaresti integráltság szempontjából sem lenne problémamentes.

A törésvonalakra vonatkozó Kárpát-medencei kitekintés alapján tehát az mondható el, hogy a magyar kisebbségek közül Erdélyben a legkisebbek a különbségek a pártverseny bal–jobb dimenzióját meghatározó kérdésekben. Erdélyben, Felvidéktől és Délvidéktől eltérően, még nem merült fel komolyan magyar elitek többségi vagy vegyes pártokba történő integrálódása. A Fidesz igen agresszív RMDSZ-ellenes kampánya azonban akár oda is vezethet, hogy az RMDSZ elitek teljes mértékben le fognak válni az anyaországról, és méginkább Bukarest felé fognak orientálódni. Ezáltal egyrészt a bal–jobb tengely programatikus és stratégiai komponensén az olló kinyílhat, az RMDSZ tovább tolódhat balra. Másrészt a kettős állampolgárság mint átpolitizálható jogi kategória csírájául szolgálhat egy olyan törésvonal szociológiai alapjának, amely a Budapest, illetve Bukarest felé forduló kisebbségi elitek között húzódik. A szervezeti elkülönülés bizonyos mértékig eddig is létezett, a jövőben pedig még hangsúlyosabbá fog válni, ideológiát pedig könnyű gyártani, és ezzel a valódi politikai törésvonalakhoz szükséges mindhárom komponens a helyére kerülhet. Ennek ellenére az etnikai politizálás feladásától az RMDSZ részéről – véleményem szerint – még korai volna tartani, az RMDSZ ugyanis még legalább a következő választásokig kvázi etnikai hegemon módjára fog viselkedni. Mélyebb integrációra román irányban csak azt követően látok reális esélyt, ha az RMDSZ-től ezt a szerepet elveszik. Az RMDSZ jövőbeli pályája és az erdélyi magyar politikai megosztottság alakulása szempontjából ezért mindenképp sok múlik azon, hogy a Fidesz mennyire kívánja meggyengíteni az RMDSZ-t, és hogy az RMDSZ meddig tud és hajlandó elmenni az ellenlépések terén.

Az Erdélyi Magyar Néppárt

Az Erdélyi Magyar Néppárt megalakítása a politikai pluralizmus RMDSZ-en kívül történő intézményesítése második fontos állomásának tekinthető a Magyar Polgári Párt 2008-as bejegyzése után.

Az új párt megjelenéséhez vezető folyamat értékelése szempontjából megkerülhetetlennek tartom azt a tényt, hogy mind az RMDSZ, mind az EMNT öndefiníciójának része, hogy a jogilag elismert autonómiája kihasználásáig a leendő autonómia politikai intézményrendszerének szerepét is felvállalja. Csakhogy ezt a szerepet egyik szervezet sem volt képes ellátni. Az RMDSZ belső pluralizmusát intézményesíteni hivatott önkormányzati modell (a brassói modell) azért fulladt ki, mert a Szövetség vezetői nem működtették azt rendesen, az EMNT pedig egy teljesen esélytelen, egyoldalú kísérletet tett az autonómia szerveinek csúcsszinten történő létrehozásá-

ra, amit azonban éppen a legnagyobb tömegtámogatottságú RMDSZ utasított el.

Az RMDSZ az 1993-as brassói kongresszus után az ún. „állammodell” szerint működött, ami némi egyszerűsítéssel annyit jelentett, hogy az erdélyi magyar politika virtuális intézményrendszerét képezte befele, míg kifele egy politikai párthoz hasonlóan lépett fel a román politikában.¹⁵ Az állammodell papíron megfelelt a demokrácia alapkövetelményeinek, a gyakorlatban azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A kormányzati szerepvállalás, a belső választások halogatása, a szövetségen belüli hatalomváltás elmaradása előbb-utóbb oda vezetett, hogy a modell legitimitása elfogyott. Az RMDSZ fokozatosan úgy kezdett működni, mint egy hibrid rezsim,¹⁶ amelyben jelen vannak ugyan a demokrácia bizonyos elemei, ám ezeket a hatalom birtokosai ellenőrzik, sőt, kirakatintézményekként működtetik őket saját pozíciójuk megerősítésére.

Az állammodell a 90-es évek végére egyértelműen kifulladt. A probléma azonban attól vált igazán komollyá, hogy bár a belső viszonyok teljesen megváltoztak, a közösség kifele való megjelenítésének monopóliumáról az RMDSZ nem volt hajlandó lemondani, az a Markó-doktrínának továbbra is meghatározó eleme maradt. Az egységretorika tovább élt, miközben a belső pluralizmus gyakorlatilag megszűnt. A belső ellenzék végül belátta, hogy az RMDSZ-en belül nem fogja tudni érvényesíteni elképzeléseit, és kivált a 2003-as szatmári kongresszuson. Azóta az RMDSZ-ben csak igen korlátozott mértékben vannak jelen eltérő ideológiákat vagy stratégiákat valló áramlatok, a Szövetség *par excellence* politikai pártként viselkedik, még akkor is, ha a román politikai pártokhoz viszonyítva még mindig magasabb szintű belső demokrácia jellemzi.

Az EMNT által befutott pálya más, ám a következtetés ugyanaz. Amint azt a vitaindító szerzői is kiemelik, az EMNT nem más, mint „az RMDSZ »brassói önrendelkezési modelljének« egy újabb kísérlete”, amely „egyféle Erdélyi Magyar Parlamentként integrálni képes a nemzeti tábor összes politikai és civil szervezetét”.

15 A brassói modellről lásd: Bakk Miklós: Az RMDSZ, mint a romániai magyarság ön-meghatározási kísérlete 1989 után. *Regio* 1999. 2. sz., 81–116.

16 Hibrid rezsimeknek nevezik azokat a rendszereket, amelyek nem tekinthetők egyértelműen sem demokráciának, sem (totalitárius, poszttotalitárius vagy autoritárius) diktatúrának. Lásd Morlino, Leonardo: *Hybrid Regimes or Regimes in Transition?* Working Paper no. 70., Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior (FRIDE), 2007.

Viszont ez a kísérlet is kudarcos, elsősorban azért, mert az RMDSZ ebben soha nem volt hajlandó részt venni (még ha egyénileg néhány RMDSZ tanácsos be is kapcsolódott a munkájába). Emiatt az EMNT akaratlanul pártszerű működésre kényszerült, Tőkés László európai parlamenti jelöltsége után pedig ez egyre egyértelműbbé vált. Az utolsó „pártok fölötti” megnyilvánulás a 2008-as közvetítési kísérlet volt az RMDSZ és az MPP között, azóta azonban – amint arra a vitaindító szerzői is rámutatnak – az EMNT már a „nemzeti” oldalon sem képes integrálni, amint azt az SZNT-vel és az MPP-vel való konfliktusok bizonyítják.

Az EMNT pártok fölötti mivoltát tulajdonképpen az általa szorgalmazott EMEF létrehozása is kikezdte. Azáltal ugyanis, hogy az EMNT és az RMDSZ közösen létrehozott egy összmagyar ügyekben konzultációs fórumként működni hivatott testületet, az EMNT elismerte, hogy ő maga nem képes ezt a feladatot ellátni. Ezzel egyértelműen az RMDSZ ellenzékeként pozicionálta magát, és pártszerű logikában kezdett működni.

Véleményem szerint az új erdélyi magyar párt megalakításának eldöntése is részben annak a következménye, hogy az EMNT vezetői is tudatára ébredtek, hogy az MPP-s projekt félresiklását követően az egyetlen járható út a pártszerű működés legalizálása. A döntéshez természetesen kellett az is, hogy a Fidesz kétharmados többséget szerzett Magyarországon.

Az EMNP jövőjét illetően véleményem szerint három kulcsfontosságú kérdést kell megvizsgálni: a Fidesz-kapcsolatot, Tőkés László karizmáját és a program kérdését. Alapvetően három lehetséges problémát látok: az egyik az, hogy az EMNP nem lesz képes kellő autonómiára szert tenni pártként, hanem a Fidesz erdélyi tagozataként fog működni. A második az, hogy problémát okozhat a Tőkés László személyéből fakadó karizmatikus legitimitáció helyettesítése hosszabb távon egy másfajta, fenntarthatóbb legitimitációval. Végül, hogy az új párt mennyire tud egy olyan programot kínálni amely mentén markánsan meg tudná magát különböztetni az RMDSZ-től, anélkül, hogy túlságosan jobbra tolódna, illetve, hogy egy etnikai terminusokban radikálisabb program és fellépés mennyire lehet sikeres.

A pártszervezetek autonómiájának fogalmát Angelo Panebianco vezette be 1988-as, a pártok szervezeti aspektusairól írott könyvében.¹⁷ A fogalom arra utal, hogy milyen mértékben tekinthetők a pártok valóban önálló szereplőknek, vagy pedig mennyire függenek valamilyen más, külső csoporttól.

17 Panebianco, Angelo: *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge University Press, Cambridge, 1988.

Az alacsony autonómiával rendelkező pártok történetileg három csoportba sorolhatók: baloldali pártok, amelyekben a szakszervezetek nagyobb a hatalmuk, mint magának a pártvezetésnek, kereszténydemokrata pártok, amelyek mögött az egyház húzódik meg, valamint a nyugat-európai kommunista pártok, amelyek háttérében a Komintern áll. Az első két esetben (belföldi háttércsoport) Panebianco szerint a pártok megrekednek az intézményesedettségi egy alacsony fokán, a harmadik viszont igen erős intézményesedettséggel jár együtt.

E három elméleti típust most már kiegészíthetjük egy negyedikkel: az olyan kisebbségi párttal, amely háttérében az anyaország egy pártja áll. A Fideszhez való kötődés jelen pillanatban véleményem szerint két Kárpát-medencei magyar kisebbségi párt esetében tekinthető annyira erősnek, hogy az már autonómiájukat megkérdőjelezze: a Vajdasági Magyar Demokrata Párt, valamint a bejegyzés előtt álló Erdélyi Magyar Néppárt esetében. A helyzet leginkább a kommunista pártokéhoz hasonlít, legalábbis annyiban, hogy egy külföldi szervezet az, amely kijelöli a politikai irányvonal alapelveit. Ha hihetünk Panebiancónak, hogy a külföldi háttér nem okoz gondot az intézményesülés szempontjából, az az EMNP megszilárdulása szempontjából jó hír. Az alacsony autonómia azonban három szempontból is problémássá válhat: (1) csökkentheti a párt mozgásterét a román politikai porondon, a román pártok bizalmát sokkal nehezebb lesz megnyerni, mint egy teljes mértékben önálló kisebbségi pártnak; (2) a Fidesz rákényszeríthet olyan döntéseket a pártra, amelyek ellentétesek lesznek a tagság vagy az aktivista bázis érdekeivel; (3) végül pedig a Fidesz választási veresége esetén az EMNP helyzete radikálisan megváltozhat, mondhatni önhibáján kívül.

A második kulcsfontosságú elem Tőkés László karizmája és politikai tőkéje. Amint azt a vitaindító szerzői is leírták, az MPP kudarcának egyik fő oka az volt, hogy Tőkés politikai tőkéjét nem sikerült átvinni a pártra, továbbá a személyes konfliktusok (főleg Tőkés és Szász Jenő között) ellehetetlenítették egy egységes RMDSZ-ellenzék kialakulását. Kérdés, hogy az új párt mennyire fogja tudni ezt a problémát megoldani. A problémát tovább komplikálja Tőkés László jelenleg tisztázatlan szerepe, valamint jövőbeli viszonya a párt „védnökeként” annak *de iure* elnökével. Tőkés döntését, hogy nem vállalja el a párt elnökségét, ebből a szempontból kontraproduktívnak tartom, ugyanis ezzel megnehezíti politikai tőkéjének átvitelét a pártra, miközben ellenfelei szemére vethetik, hogy álságos módon ragaszkodik a pártok fölött álló, integratív figura szerepéhez. Tőkés Lászlónak tehát el kell döntenie, hogy ragaszkodni kíván-e ahhoz, hogy pártok fölött ál-

lónak tüntesse fel magát (ami már EMNT elnökként sem volt problémamentes, és meglehetősen analóg Markó Béla viselkedésével, aki mindvégig ragaszkodott az RMDSZ-ernyő metaforájához), vagy pedig felvállalja, hogy ő csupán az egyik romániai magyar párt elnöke vagy vezéregyénisége.

Tőkés politikai tőkéjének a pártra történő átruházása szempontjából kulcsfontosságú tényező az is, hogy Tőkés támogatottságának mekkora része tudható be az RMDSZ elleni proteszt-szavazatoknak, és mennyi a tényleges támogatottsága személyének, illetve az általa képviselt programnak. Vélhetően az átvitel sikeresebb lesz, mint az MPP esetében, azt azonban nem hinném, hogy az EMNP kezdettől fogva reprodukálni tudná Tőkés 35–40% közötti támogatottságát.

A hosszú távú sikerhez nyilván kell egy jó program is. Az etnikai pártok versengéséről szóló szakirodalomban sokáig domináns álláspont, amely egymás túlcitálásában jelölte meg a siker kulcsát az arénába belépő új szereplők számára,¹⁸ a posztkommunista térségben nem tekinthető érvényesnek. A legnagyobb támogatottságú kisebbségi pártot radikálisabb programmal „jobbról beelőzni” egyedül a macedóniai albánok körében sikerült, az Albán Felszabadítási Hadsereg nevű paramilitáris szervezet vezetői által létrehozott Demokratikus Unió az Integrációért nevű pártnak.¹⁹ Ám hatalomra kerülve ez a párt is jócskán moderálta diskurzusát, akárcsak Észak-Írországbán az ír Sinn Féin és a brit Demokratikus Unionista Párt.²⁰ A Kárpát-medencében pedig eddig csak azok az új pártok tudtak sikeresebbek lenni azoknál, akik ellenében alakultak, amelyek egy pragmatikusabb programot helyeztek szembe az addig domináns diskurzussal. Ez egyaránt igaz a VMSZ-re, amely a VMDK karakteres autonomista politikája helyett egy kompromisszumokra nyitottabb vonalat kínált az 1990-es évek közepén, és még inkább a Most-Hídra, amely egyenesen vegyes pártként definiálta magát. A „jobbról előzni” próbáló új pártok, mint a Magyar Polgári Szövetség a Vajdaságban, vagy az MPP Erdélyben nem tudtak sikeresebbek lenni méréselkeltebb ellenfeleiknél, a Magyar Föderalista Párt Szlovákiában pedig intézményesülni sem volt képes.

18 Rabushka, Alvin – Shepsle, Kenneth: *Politics in Plural Societies: A Theory of Democratic Instability*. Charles Merrill Publishing Co., Columbus, Ohio, 1972.; Horowitz, Donald: *Ethnic Groups in Conflict*. University of California Press, Berkeley, 1985.

19 Balalovska, Kristina: *Macedonia 2006: Towards Stability?* Working Paper, The Ethnobarometer Working Paper Series, 2006.

20 Mitchell, Paul – Evans, Geoffrey – O’Leary, Brendan: Extremist Outbidding in Ethnic Party Systems Is Not Inevitable: Tribune Parties in Northern Ireland. *Political Studies* Vol 57, 2009, No. 2, 397–421.

Természetesen, ami nem volt sikeres a Vajdaságban vagy a Felvidéken, az még nincs automatikusan kudarcra ítélve a Székelyföldön. Amint arra a vita-indítóban többször is rámutatnak a szerzők, az erdélyi magyar választók legalább három csoportra oszthatók, és a székelyföldiek másképp viselkednek, mint az Erdély egyéb részein élők. Az sem véletlen, hogy az MPP csak a Székelyföldön tudott sikeres lenni. A Székelyföld talán a legvalószínűbb környezet egy némileg radikálisabb program sikeréhez. Ez azonban nem lesz elég, ugyanis az EMNP számára egyértelmű kudarc volna, ha az MPP sorsát ismételve „beragadna” a Székelyföldre és esetleg a Partium egyes többszékely területeire. Ezt a párt kezdeményezői is belátták, és úgy tűnik, tanultak az RMDSZ hibájából is, mivel azt ígérik, hogy az új pártnak differenciált programjai lesznek a székelyföldi, az Erdély más részein élő, de még az Erdélyen kívüli magyarok számára is.²¹ De a puding próbája mindig az evés.

A háromszereplős erdélyi magyar pártrendszer várható alakulása

Az EMNP célja, legalábbis első lépésben, az kell legyen, hogy az MPP-nél nagyobb sikerrel tudja intézményesíteni a magyar többpártrendszert Erdélyben. Más szavakkal: azt kell elérnie, hogy az RMDSZ egyenrangú félként üljön le tárgyalni vele. Erre azonban az eddigiek tapasztalata alapján csak akkor van esélye, ha képes számottevő támogatottságot felmutatni a választásokon.

Az RMDSZ-EMNT viszony aszimmetriáját eddig nagymértékben meghatározta utóbbinak a pártszervezeti háttér hiányából fakadó hátránya. Ezt jól illusztrálta az RMDSZ reakciója az EMNP megalakításának bejelentésére. Az új párt létrehozását az RMDSZ megpróbálta úgy feltüntetni, hogy Tőkés László hátbaszúrta, elárulta a Szövetséget, hiszen az új pártot az ellen az RMDSZ ellen szervezi, amely bejuttatta őt listáján az Európai Parlamentbe.²² Hiába nevezték tehát az RMDSZ és az EMNT 2009-es megállapodását akkoriban „belső koalíciónak”, az technikailag azt jelentette, hogy Tőkés az RMDSZ listáján indult, és az RMDSZ utólag nem hezitált rámutatni a viszony aszimmetrikus mivoltára. De az MPP is kiaknázta a belső koalíciós megoldás EMNT-re nézve hátrányos mivoltát, amikor azzal vádolta Tökést, hogy elfogadva az EP-lista vezető helyét tulajdonképpen elárulta a jobboldalt és kiegészzett az RMDSZ-szel.

21 Még idén bejegyezhetik az új romániai magyar pártot. *HVG*, 2011. január 17. http://hvg.hu/vilag/20110117_toro_tibor_emnt_erdelyi_magyar_part

22 Lásd: Tőkés Lászlót nem hívták meg az RMDSZ kongresszusára. *Krónika*, 2011. február 11. <http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=48304>

A vitaindító szerzőinek ajánlása a politikai pluralizmus intézményes kereteinek a kialakítására egyfajta hatalommegosztás a magyar közösségen belül. Ugyanez az ötlet jelenik meg Toró Tibor egy másik tanulmányában,²³ valamint Toró T. Tibor egy, a vitaindító lezárása után napvilágot látott nyilatkozatában, amelyben amellett érvel, hogy „az RMDSZ-nek lassan át kell állnia a hegemonisztikus politikáról az együttműködő, konszociatív politikára”.²⁴ A szerzők azonban nem fejtik ki részletesen ezt a hatalommegosztásos modellt. Vélelmezhető, hogy egy ilyen modell egy olyan struktúra létrehozását jelentené, amely a kisebbség „nemzeti érdekét” a többség irányában egységesen közvetíti, míg kisebb horderejű kérdésekben szabad utat enged a versengésnek. A legitim magyar pártok elitjei stratégiai kérdésekben tárgyalásokat folytatnának, minden résztvevő szervezet vétőjoggal rendelkezne, majd a konszenzusosan meghozott döntést a román féllel való tárgyalásban mint a magyar közösség álláspontját jelenítenék meg.

Bár véleményem szerint a konszociációs metafora alkalmazása a határon túli magyar közösségek belső politikai életére nem túl szerencsés – mivel, ahogyan arra a szerzők is utalnak, ilyen típusú megoldásokra mélyen megosztott társadalmak esetében van szükség, márpedig az erdélyi magyarság nem ilyen, hiszen szociológiai különbségeket nem igazán lehet azonosítani a politikai táborok mögött, – a modelltől kölcsönzött konkrét intézményes megoldások alkalmasak lehetnek egyfajta *modus vivendi* kialakítására.

A probléma ezzel azonban az, hogy ha az RMDSZ nem volt hajlandó a gyakorlatban működtetni a brassói modellt, akkor egy annál sokkal nagyobb megkötéseket tartalmazó hatalommegosztásos szerkezetben még kevésbé lesz érdekelt.

Egy hatalommegosztásos modell ugyanis több ponton is különbözne a kudarcos brassói modelltől. A brassói modell, mint a magyar közösség belső demokráciáját szabályozni hivatott alkotmány, voltaképpen a belső parlamentarizmus modellje volt. A legfontosabb döntéseket a kongresszus és az SZKT hozta meg, többnyire egyszerű többséggel, bár bizonyos sarkalatos kérdésekhez minősített többségekre is szükség volt (pl. az SZKT ún. „alapvető” határozataihoz a jelenlevők kétharmadának beleegyezése volt szükséges). A személyi kérdéseket belső választásokkal kellett volna rendezni, a pluralizmust tehát a belső hatalomváltás lehetősége tartotta élet-

23 Toró Tibor: *Kísérletek a „magyar összefogás” politológiai értelmezésére. Két megközelítés.* Szakdolgozat, Corvinus Egyetem – Esélyegyenlőségi és kisebbségvédelmi igazgatás szak, 2010.

24 Egyetlen alagút. Körvonalazódik az EMNP-program: Tusványoson mutatják be a vitairatát. <http://itthon.transindex.ro/?cikk=14392>

ben. A hatalommegosztásos modell ezzel szemben a magyar pártok csúcsvezetőinek alkufóruma volna, amely konszenzusos döntéseket hoz stratégiai ügyekben, miközben minden fél vétőjoggal rendelkezik.

A brassói modell azért bukott meg, mert alapjául gyakorlatilag csupán egy *gentlemen's' agreement* szolgált, amelyet a csúcsvezetés ki tudott játszani. Külső biztosítékok nem voltak (amint azt a Tőkés László által a Szövetség ellen indított per is illusztrálja), hiszen nem államilag szankcionált kisebbségi önkormányzatról volt szó.²⁵ Ez a hátulütője a hatalommegosztásos modellnek is megvolna mindaddig, ameddig nem jön létre egy olyan kisebbségi önkormányzat, amely államilag elismert törvényes keretek között működik. Itt sem létezne egy semleges bíró, amelyhez a megállapodások be nem tartása esetén fordulni lehetne, az együttműködés csak akkor volna sikeres, ha ebben minden fél érdekelt volna.

Az új magyar párt tehát maximalista célt tűzött ki maga elé. Hiába hangoztatja az EMNP/EMNT, hogy a másik két pártot partnernek tekinti, és nem kíván váltópárttá válni, az RMDSZ csak abban az esetben fogja partnerként elismerni őket, ha előtte bevállalnak egy vérré menő konfliktust, és rákényszerítik az RMDSZ-t az együttműködésre.

Az RMDSZ ugyanis csak akkor lesz érdekelt tárgyalni, ha az új párt számottevő erőt tud felmutatni a választásokon, vagyis játékelméleti terminusokban, ha egy hihető fenyegetést (*credible threat*) tud közvetíteni az RMDSZ felé. Ellenkező esetben megismétlődik a 2008-as jelenség, amikor az MPP elszalasztotta a lehetőséget, hogy az RMDSZ egyenrangú tárgyalópartnerévé váljon. Az MPP először kihátrált az RMDSZ-szel majdnem megkötött választási megállapodásból (ahogyan a vitaindítóban is megjegyezték, máig tisztázatlan okok miatt), azután viszont mégsem indult el a Szövetség ellen, pontosabban a független jelöltek félmegoldása mögé bújt. Függetlenül attól, hogy mi volt a valós oka e döntésnek, az MPP ezzel eljátszotta azt a lehetőséget, hogy az RMDSZ valaha is komolyan vegye, így 2009-ben már könnyen megtehetette, hogy feltételként állítsa az EMNT elé a MPP kihagyását a tárgyalásokból.

Az MPP számára a 2008-as parlamenti választás már csak a választási rendszer jellegéből adódóan is különleges, és nem kizárt, hogy vissza nem térő alkalom volt. Amint azt már máshol is leírtam,²⁶ a román választási rendszer 6+3-as alternatív küszöbe gyakorlatilag az RMDSZ parlamenti be-

25 Az RMDSZ csúcsvezetése viszont minden bizonnyal úgy vélekedne, hogy a *gentlemen's' agreement*-et Tőkés László rúgta fel, amikor beperelte a Szövetséget.

26 Lásd Székely István Gergő: „Egyéni választóköri rendszer arányos kimenetellel?” Románia új választási rendszere. *Pro Minoritate*, 2009. tavasz, 7–33.

jutását volt hivatott biztosítani. Ráadásul a választókerületek kialakítása oly módon történt, hogy az RMDSZ már a Székelyföldön kívüli választókerületekben is simán hozta volna a 6+3-at. Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy az MPP, ha teljes erőbedobással elindul, valamelyest meggyengíthette volna az RMDSZ parlamenti képviselőjét, kiejteni viszont nem tudta volna a parlamentből. Tehát úgy indulhatott volna a választáson az RMDSZ ellen, hogy nem kellett volna számolnia a parlamenti képviselő esetleges elvesztésével járó ódiummal, ami abban az esetben is nagyon fontos, ha ő maga esélytelen lett volna a bejutásra. (Természetesen ezt le kellett volna kommunikálni a szavazóknak is.)

Az RMDSZ kiegyezési hajlandósága szempontjából az sem mellékes, hogy mi történik az MPP-vel az EMNP színre lépésével létrejövő új helyzetben, és miként alakulnak majd az erőviszonyok a két jobboldali párt között. Az RMDSZ-nek nyilván egy kiegyensúlyozottabb viszony kedvezne, és nem egy olyan szituáció, amelyben az EMNP le tudja fedni az ellenzék nagy részét. Személyesen az alábbi scenáriók valamelyikét valószínűbbnek tartom, mint a támogatottság kiegyensúlyozott megoszlását az MPP és az EMNP között. Minekutána nem élvezzi a magyar kormány támogatását, de Bukarestből sem tud forrásokat lehívni, az MPP egyértelmű versenyhátrányba kerül mindkét riválisával szemben. A lehetséges forgatókönyvek a marginalizálódás (vajdasági mintára törpepárttá zsugorodik, amely csak egy-két fellegvárban – valószínűleg Székelyudvarhely környékén – marad meg releváns helyi tényezőnek, esetleg valamilyen „paktumot” kötve fideszes közvetítés révén az EMNP-vel), vagy pedig a jobbra tolódás és egy markánsabb rendszerellenes hangnem felvétele. Előbbi forgatókönyv bekövetkezése esetén az erdélyi magyar politika kétpólusú marad, utóbbi esetben van esély egy három pólusú berendezkedésre, amelyben viszont a harmadik pólus egyértelműen kisebb lesz az előző kettőnél. Ez azonban nem jelenti feltétlenül azt, hogy ne bírna politikai relevanciával, ugyanis egy radikálisabb beszédmód felvétele komoly fejlődést okozhat majd a másik két pártnak, egyúttal zsarolhatóbbá teszi majd őket a többségi pártok irányából. A Jobbik közeledése az MPP-hez már kitapintható, és bár Szász Jenő továbbra is a Fideszt tekinti természetes szövetségeseinek (Kövér László miatt), egy friss nyilatkozata szerint „az MPP nem tartja olyan mértékben közellenségnek a Jobbikot, mint azt az RMDSZ teszi”.²⁷

27 „Minden attól függ, hogy Tőkés László melyik oldalra áll”. Beszélgetés Szász Jenővel, az MPP elnökével. *Erdélyi Napló*, 2011. május 17. <http://www.erdelyinaplo.ro/?hir=107>

Az intézményes megoldás határideje a 2012. őszi parlamenti választás, a főpróba pedig a tavaszi helyhatósági választás lesz. Az EMNP érdeke az, hogy a helyhatóságin önállóan induljon. A sajtóban megjelenő nyilatkozatokat – Tőkés előválasztási javaslatát, Szász Jenő felajánlását az EMNP bejegyzés kudarca esetére – ebből a szempontból csupán kötelező tiszteletkörkörnek tartom. Amint kifejtettem, az EMNP csak akkor képes kiegyezésre kényszeríteni az RMDSZ-t, ha előtte számottevő támogatottságot tud felmutatni, abban pedig nem hiszek, hogy az elmúlt választásokról távol maradókat olyan mértékben sikerülne mozgósítani, hogy az számottevő bázist jelentsen.

Amennyiben az EMNP sikeresen szerepel a helyhatóságin, és az RMDSZ ezzel kiegyezésre kényszerül, a helyzeti előny még mindig az utóbbi térfelén lesz. Az EMNP számára ugyanis nagyon fontos volna, hogy az RMDSZ-szel kötendő választási megállapodás ne legyen ismét egy aszimmetrikus megoldás, mint a korábbi együttműködések vagy együttműködési kísérletek, amelyek gyakorlatilag abból álltak, hogy az RMDSZ saját listáján biztosított néhány helyet. Az EMNP csak akkor válik egyenrangú játékosá, ha valódi, technikai értelemben vett koalíció jön létre, amelyben saját nevével, szervezetként vehet részt. Ennek azonban az a buktatója, hogy két szereplő esetén a parlamenti küszöb 8%-ra, három esetén 9%-ra emelkedik, ezt bevállalni pedig a legteljesebb összefogás esetén is felelőtlen lépés volna.

Elméletileg két másik lehetőség maradna, de mindkettő igen problematikus. Az első egy választási párt bejegyzése, amelynek egyetlen célja a parlamenti választásokon való indulás, a helyeket a helyhatósági választás eredményei függvényében leosztva. Ennek a stratégiának az volna a hátránya, hogy a két választás közötti idő nagy valószínűséggel nem elég a bejegyzésre, és B terv nélkül semmiképp sem lehet erre hagyatkozni.²⁸

A másik lehetőség az volna, hogy az RMDSZ próbálja meg elérni a választási törvény módosítását: a koalíciókra vonatkozó szabályozás enyhítését, esetleg egy speciális klauzula beiktatását, amely csak a kisebbségi pártokra vonatkozik. Az RMDSZ mindeddig nagyon sikeres volt a hasonló feladatok megoldásában, elég ha a kisebbségi szervezetek választási részvételére vonatkozó hírhedt szabályozásra, vagy a 6+3-as alternatív küszöbre gondolunk, de csak ha a saját érdekei forogtak kockán. Az EMNP-vel való együttműködés szempontjából viszont éppenséggel ellenérdekelte volna egy ilyen módosítást kieszközölni, jelenlegi törekvése a kisebbségi törvény elfogadtatására is éppenséggel az ellentétes irányba mutat.

²⁸ Erre Székely István mutatott rá egy előadásában (2010. november 8., Jakabffy Elemér Alapítvány, Kolozsvár).

Amennyiben sikerül elfogadtatni a kisebbségi törvényt,²⁹ amely nem véletlenül éppen most került vissza a politikai napirendre több évnyi jegelés után, az megszilárdítaná ugyan valamelyest a már kiharcolt kisebbségi jogokat, viszont igazi jelentősége sajnos nem ebben állna. Jelenlegi formájában ugyanis a tervezet megerősítené az RMDSZ pozícióját a magyar közösség fölött, gyakorlatilag továbbra is az RMDSZ ellenőrizné a közösség képviselését a román politikai rendszer irányában. A kulturális autonómia tanácsot (KAT) ugyanis egyértelműen az RMDSZ uralná. Mivel az MPP és az EMNP politikai pártok, közvetlenül nem indulhatnának a KAT választásokon, hanem csak civil szervezeteken keresztül. A tervezet ugyan a KAT esetében megengedné a jelöltállítását más kisebbségi szervezetek számára is (nem úgy, mint a parlamenti vagy helyhatósági választásokon, ahol továbbra is csak a hírhedt 25 000 aláírással rendelkező szervezetek indulhatnának), a „belső” választások lebonyolítása viszont a kisebbség „reprezentatív”, vagyis parlamenti képvisellel rendelkező szervezetének hatáskörében volna, ami az RMDSZ számára az eddigi előválasztásokhoz nagyon hasonló gyakorlat érvényesítését tenné lehetővé. Az ellenzék tehát nem hiába kezdett el ismét tiltakozni a kisebbségi törvény ellen, Szász Jenő is bírálta azt, akárcsak az Erdélyi Magyar Ifjak (EMI), és vélhetően az EMNT is meg fog szólalni hamarosan ebben az ügyben.³⁰

Levonható tehát a következtetés, hogy az EMNP egy esetleges jó helyhatósági szereplés ellenére is nagyon nehéz helyzetben lesz, mivel a kiegyezés intézményi struktúrájának megteremtéséhez az RMDSZ-t is érdekeltté kell tennie. Mindkét lehetséges megoldás (választási párt, kisebbségbarát törvénymódosítás) kulcsa az RMDSZ kezében van, és az RMDSZ egyelőre nem érdekelt ebben. Az EMNP „egyenjogúsításához” tehát szükség lesz az RMDSZ kulisszák mögötti megpuhítására is. Ebben – ahol a Fidesznek juthatna a fő szerep – az alku egyik lehetséges csereáruja pedig a magyarországi támogatások egy részének a visszacsorgatása lehetne.

29 A tervezet szövege megtalálható itt: http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck.proiect?cam=2&idp=6778. A tervezet részletes elemzését lásd: Márton János – Orbán Balázs: Elemzés a 2005-ös kisebbségi törvénytervezetről. In Bodó Barna (szerk.): *Romániai Magyar Évkönyv 2004-2005*. Szórvány Alapítvány – Marineasa Könyvkiadó, Temesvár, 2005, 155–198.

30 Szász Jenő szerint rossz a kisebbségi törvény. *Krónika*, 2011. május 25. <http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=51468>; EMI: A kisebbségi törvény az RMDSZ magántörvénye. *Szekelyhon.ro*, 2011. május 13. <http://86.35.4.218/hirek/kozelet/emi-a-kisebbségi-torveny-az-rmdsz-magantorvenye>